

IZVEŠTAJ SA ANEMOVOG OKRUGLOG STOLA II

„Monitoring medijske scene u Srbiji“

ANEMov Okrugli sto II pod nazivom „Monitoring medijske scene u Srbiji“, održan je 11. novembra 2009. godine u beogradskom Medija centru. Na ovom javnom skupu medijskoj i stručnoj javnosti je predstavljeno štampano izdanje drugog broja istoimene ANEMove Publikacije, kao i rezultati prethodnog tromesečnog pravnog monitoringa medijske scene u Srbiji. Monitoring, sva izdanja Publikacije i održavanje okruglih stolova, omogućili su svojom podrškom USAID i IREX Srbija.

Skupu su prisustvovali brojni predstavnici državnih institucija i to: Ministarstva kulture, Odbora za kulturu i informisanje Narodne skupštine Republike Srbije, Ombudsmana i Poverenika; predstavnici regulatornih tela RRA i RATELa; medijski eksperti; predstavnici medijskih i novinarskih udruženja (NUNSa, UNSa, APRESa, NDNVa, Lokal presa), civilnog sektora, međunarodnih organizacija i donatorske zajednice, kao i predstavnici medija.

Okrugli sto je bio organizovan u dve celine. U prvom delu su govorili autori tekstova u Publikaciji II, a u drugom delu je otvorena diskusija o stanju u medijima na osnovu rezultata monitoringa iz prethodnog tromesečja.

Predstavljanje Publikacije je započelo izlaganjem **Snježane Milivojević**, profesorke beogradskog Fakulteta političkih nauka i autorke teksta: „Medijska strategija za digitalno doba“. Ona je učesnicima skupa govorila o temeljno drugačijem medijskom svetu koji se uveliko stvara i načinima odgovora na nastale promene u njemu, smatrajući da je ovaj trenutak ključan za medije. Navela je da te promene nisu političke kao ranijih godina, nego da su to sada tehnološke promene koje pre svega menjaju tržišne okolnosti, ekonomski ambijent, pa onda kulturni kontekst, odnosno način na koji koristimo medije i na kraju i politički ambijent, u smislu javne politike, načina na koji država treba da odgovori na sve te izazove. Simultanost tih promena nas tera da razmišljamo o strategiji koja će videti bar jedan korak dalje od 2012. godine; svi koji se bave medijima kod nas jedva drže korak sa silinom i brzinom promena koje dolaze iz Evrope i sveta, a potpuno se menja način na koji koristimo medije i stvara se princip obilja sa kojim se sada suočava publika, dodala je. Ona je ocenila da razne društvene institucije i medijske zajednice „osećaju strah“ pred rastućim promenama u medijima i ne vide ih kao jednu vrstu nove šanse. Država oličena u Vladi koja ima resorna ministarstva, Ministarstvo kulture i Ministarstvo za telekomunikacije i informaciono društvo, mora da se osposobi da na te izazove odgovori i da se ovog trenutka stvari definišu jer je sada pravo vreme da se o tome razgovara. Po njenom mišljenju, mi kao društvo ne treba da se izolujemo, čekajući da postojeće evropske standarde prepíšemo, dok se oni redefinišu i menjaju, nego u tim razgovorima treba da učestvujemo, a naš doprinos treba da bude kreiranje strategije koja odgovara ambijentu i društvu u kome živimo. Ona smatra da strategija treba da bude dokument koji će imati vizionarski karakter, ne samo razgovor o temama koje su ostale neuradene u proteklih deset godina tranzicije, već koherentan odgovor cele Vlade, a ne pojedinačnih ministarstava, na dolazeće promene. U njenoj izradi treba svi da učestvuju – medijska zajednica u užem i širem smislu, medijski stručnjaci, predstavnici javne vlasti i drugi bitni društveni faktori, jer je to šira društvena tema. Posebno je istakla da je funkcija javnih vlasti, odnosno kreatora medijske politike, ne da donose zakone iz 19. veka, ne da se bave time kako da sputaju slobodu izražavanja, ne da se nose sa pojedinačnim, sporadičnim problemima, već da vide šta je tendencija u razvoju medija i da se za to sprema i da nam omoguće da se svi kao društvo za to pripremimo.

Nakon toga, prisutnima se obratila **Nevena Ružić**, šef kabineta Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, autorka teksta „(Pravo na) Informacije u službi slobode medija“. Ona je govorila o obavezi medija da informišu javnost o svemu što je od javnog interesa i o obavezi države da obezbedi uslove da mediji tu svoju obavezu ispunjavaju. Istakla je da je ekskluzivitet našeg Ustava što sadrži i odredbu, koja predstavlja pasivno pravo građana da budu obavешteni o stvarima od javnog značaja, koja je praćena obavezom sredstava javnog informisanja da to poštuju i obezbede. Time se jedno ljudsko pravo definiše kao obaveza privatnih lica (mediji) koji nisu deo državnog aparata, prema drugim privatnim licima (građanima), čime se Ustavne norme koje se tiču slobode izražavanja primenjuju u privatno - pravnim odnosima lica. Ukoliko se medijima Ustavom određuje ne samo pravo, već i dužnost da informišu javnost, onda država ima obavezu da obezbedi pravni i društveni okvir koji omogućava medijima da ispune svoju dužnost. Tu se ne podrazumeva samo pasivna uloga države koja ima obavezu da pruži informaciju onda kada neko podnese zahtev, nego i aktivna uloga javnih vlasti da sami, bez obzira na postojanje zahteva, učine dostupnim informacije koje su od značaja za javnost. Klasifikacija podataka kao ograničenje prava na slobodu informisanja treba da bude izuzetak, a da bi bio potpuno jasan, potrebno je da postoji pravni okvir. Neophodno je da medij zna šta sme, a šta ne sme da objavi, kao i jednak pristup svih medija informacijama, jer pravila moraju da budu ista za sve.

Postojanje pozitivne, aktivne obaveze države u pogledu obezbeđivanja svih preduslova za ostvarivanja slobode izražavanja i medija, potvrđeno je bogatom praksom Evropskog suda za ljudska prava koja je ove, 2009. godine, dopunjena dvema važnim presudama, o kojima su date informacije u Publikaciji. Tim presudama se po prvi put ustanovljava (u prvoj presudi), odnosno potvrđuje (u drugoj), pravo na slobodan pristup informacijama kao osnovno ljudsko pravo garantovano Evropskom konvencijom, i to u okviru slobode izražavanja. Ovakav stav Evropskog suda nameće obavezu i Republici Srbiji da ispuni sve uslove za slobodno uživanje svakog prava, time i prava u oblasti medija. Pri tom je važno znati da je stav Evropskog suda da se sve norme jednog zakonodavstva imaju tumačiti kroz prizmu i u korist ljudskih prava, što važi i u slučaju ratifikovanih međunarodnih ugovora.

Slobodan Kremenjak, ANEMov advokat (advokatska kancelarija Živković & Samardžić) je na ovom skupu, govoreći o svom tekstu „Izmene i dopune Zakona o javnom informisanju - ključni problemi i rizici u izveštavanju“, prisutnima ukratko izložio zašto smatra da su navedene izmene sporne, upozorivši da bez obzira na to šta mi mislili o tom zakonu, on proizvodi pravne posledice, dok je na snazi. To znači da mediji moraju da imaju na umu da nepoštovanje zakonskih obaveza, povlači za sobom propisane sankcije. Takođe je naveo da su mnoge obaveze medija postojale i ranije (npr. prezumpcija nevinosti, poštovanje prava maloletnika, objavljivanje impresuma i dr), samo su sada sankcije za nepoštovanje tih obaveza drugačije, pa se neki raniji prekršaji dižu na nivo privrednog prestupa, uz opasnost zabrane obavljanja delatnosti, dok su za neke prekršaje, kazne drastično povećane. Ipak, uz povećanu pažnju i konsultacije sa pravnicima o svemu što im nije jasno, mediji mogu svesti na minimalnu meru rizike od kazni. Govoreći o samom donošenju zakona i razlozima kojima je Ministarstvo kulture pravdalo donošenje ovih izmena Zakona o javnom informisanju, naveo je da je rezultat (same izmene) ispao loš. Bez obzira na činjenicu da su neki mediji svoj posao radili protivno svim propisima i standardima, bez obzira na blagu kaznenu politiku i neprihvatljivu ekonomsku i poslovnu praksu zbog koje ništa od presuda u tim slučajevima nije moglo biti realizovano, izmene krovnog medijskog zakona nisu smele da se rade na ovaj način, prema oceni svih medijskih udruženja, zaključio je svoje izlaganje Kremenjak.

Nebojša Samardžić, advokat (advokatska kancelarija Živković & Samardžić), autor teksta „U fokusu: Privatizacija medija u Srbiji“ je počeo svoje izlaganje konstatacijom da u Srbiji ni zakonodavac, ni predlagač, ni izvršna vlast, nikada do kraja nisu razumeli, a ni prihvatili principe koji su ustanovljeni Zakonom o radiodifuziji. Ovaj Zakon je predvideo da se državno vlasništvo i kontrola nad medijima otklone privatizacijom i formiranjem nezavisnog regulatornog tela za oblast radiodifuzije. Smanjenje uticaja na uređivačku politiku medija trebalo je da bude obezbeđeno načinom izbora direktora medijskih kuća. Međutim,

čak ni u slučaju RTSa nije poštovan Zakon, već je direktora RTSa izabrala tadašnja Vlada, umesto UO RTSa na osnovu javnog konkursa. Taj trend je prihvaćen i u lokalnim sredinama, gde je direktore javnih lokalnih medija postavljala lokalna izvršna vlast. Takođe, kolizionim normama nemedijskih zakona (Zakon o lokalnoj samoupravi, Zakon o Glavnom gradu, oba iz 2007; Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina 2009.) sa medijskim zakonima, stvoren je osnov za izbegavanje obavezne privatizacije, jer je njima državi dozvoljeno da bude osnivač i da prenosi svoja osnivačka prava na manjinskim medijima. Međutim, privatizaciji se protive i neki mediji i novinari, pa otuda i razne ideje o regionalnim i lokalnim javnim servisima, na koje vlast još nije reagovala. Celokupna situacija oko privatizacije medija, pre svega pomenuta kolizija zakona, dovodi do nekoliko problema: kako će RRA reagovati kada neprivatizovani medij bude tražio produženje dozvole; lokalni već privatizovani mediji su u dosta nepovoljnijem položaju nego ovi koji se finansiraju iz budžeta; i dalje postoji problem uticaja lokalnih moćnika na uređivačku politiku; nejasnoće oko (ne)obaveznosti dalje privatizacije i dr. Nedavno zakazana aukcija 12 medijskih javnih preduzeća za 11.12.09. nije rezultat nastavka obavezne privatizacije, već parcijalno rešavanje ovog pitanja. Tako je problem privatizacije medija već postao večna tema medijskih profesionalaca sa i dalje neizvesnim ishodom, naveo je Samardžić.

U drugom delu okruglog stola, predstavljeni su rezultati tromesečnog monitoringa.

Slobodan Kremenjak je, kao uvodničar, istakao osnovne nalaze monitoringa, zaključujući da kao društvo nismo jasno definisali položaj medija u Srbiji i da upravo zato dolazimo u situaciju da se medijski propisi svode na monetu u pregovorima političara. Stoga bi naš prvenstveni zadatak trebalo da bude da se medijski sektor odbrani od zloupotrebljavanja za neke druge stvari koje sa medijima i informisanjem nemaju nikakve veze, naveo je Kremenjak.

U debati, koja je nakon toga usledila, učesnici su pokrenuli raznovrsne teme koje se odnose na trenutno stanje u medijskom sektoru.

Privatizacija:

Inicijativa nekih lokalnih i regionalnih javnih medija, da budu javni servis i da se finansiraju iz pretplate RTSa, po oceni *Kremenjaka* je korak dalje, jer su do sada ti mediji bili nedefinisani u svom zahtevu, izuzev u želji da ne budu privatizovani. Ostaje samo da se vidi kako će RTS reagovati na ovaj predlog, kao i nadležni organi. Profesorka *Snježana Milivojević* je naglasila da je jedini način da se ova inicijativa brani, da ovi mediji budu deo sistema Javnog servisa, pa tako i da uzimaju deo pretplate i podvukla da Javni servis treba temeljno rekonstruisati. *Miroљub Radojković*, profesor Fakulteta političkih nauka, je prisutne podsetio na još jedan model tranzicije medijskog sektora. To su mediji civilnog sektora, koji su predviđeni članom 95. Zakona o radiodifuziji. To su neprofitne organizacije koje se bore za projekte i donacije građana, pa bi možda i to bio jedan od načina za dalju transformaciju javnih medija. Međutim, *Kremenjak* je podsetio da se transformacija državnog vlasništva ne može vršiti na ovaj način, nekakvim prenosom sredstava na NGO bez naknade, iako je to za manjinske medije dozvoljeno spornim Zakonom o nacionalnim savetima nacionalnih manjina. *Suzana Jovanić*, Fond za otvoreno društvo, je na izlaganje profesora Radojkovića dodala da nije nimalo iznenađena što format medija kao stanica civilnog sektora nije primenjen, jer ta ideja civilnog sektora nije dovoljno razrađena. Civilni sektor nije prepoznao ovaj format medija, niti da ih osniva niti da finansira takve medije. Ovo govori da bi fokus medijskih profesionalaca trebalo usmeriti ka sistematizovanijoj debati: koji sve modeli medija postoje ili treba da postoje; kako finansiranje medija izgleda i kakvo ono treba da bude; šta su modeli u svetu; preispitati postojeći model Javnog servisa, javnih medija, ali i komercijalnih stanica, u smislu finansiranja i pitanja uređivačke samostalnosti i dr.

Primena izmena Zakona o javnom informisanju:

Saša Mirković je prisutne podsetio na okrugli sto novinara i sudija koji je održan u *Kantri Klubu Babe*, Sopot, u organizaciji OEBSa, USAIDa i IREXa Srbija, posle koga je u javnost izašla pogrešno protumačena informacija da sudije trgovinskih sudova i tužilaštva neće primenjivati Zakon o javnom informisanju. Nakon toga usledili su demanti Ministarstva kulture, trgovinskih sudova i tužilaštva. Kremenjak je pojasnio da je na tom skupu samo preneti konstatacija sudova i tužilaštva sa zajedničkog savetovanja sa Ministarstvom kulture, da su neke odredbe Zakona sporne zbog kolizije sa opštim propisima po kojima postupaju ovi organi, što ne znači da se Zakon neće primenjivati. Mogućnost loše interpretacije bi bila smanjena da je javnost na vreme bila upoznata sa tim sastankom i njihovim konstatacijama, složili su se prisutni.

Strategija medijskog sektora:

Prisutne je zanimalo dokle se stiglo sa izradom medijske strategije. *Saša Mirković* je izjavio da će još uvek neimenovana radna grupa za izradu medijske strategije verovatno održati treći sastanak sledeće nedelje, ali da još ništa nije zvanično potvrđeno.

Izbor članova Saveta RRA:

Saša Mirković je naveo da su medijska udruženja još jednom usaglasila listu od dva kandidata (Gordana Suša na predlog NUNSa i NDNVa, uz podršku ANEMa i APRESa i Branko Žujović na predlog UNSa) za svog predstavnika u Savetu RRA, koju su dostavili Odboru za kulturu i informisanje Skupštine Srbije. *Dragomir Petković*, sekretar ovog Odbora, je obavestio prisutne da je do zaključenja postupka kandidovanja (10.11.09.) pristiglo 5 imena kandidata. Pored Suše i Žujovića, na predlog Akademije estradnih umetnika Srbije i Udruženja filmskih umetnika Srbije kandidati su Božidar Zečević, i Dragomir Brajković, koji je kandidat i Udruženja evropskih novinara Srbije, a Savez dramskih umetnika Srbije je predložio Srboljuba Božinovića. Odbor će delovati po proceduri i najverovatnije će vratiti predlagачima liste na ponovno usaglašavanje, kako bi se dogovorili o zajedničkoj listi sa samo dva kandidata. Petković je obavestio prisutne da je na dnevnom redu tekuće sednice Parlamenta glasanje za člana Saveta RRA po predlogu civilnog sektora. Milovana Vitezovića i Gorana Pekovića je izabrao Odbor od predloženih 6 kandidata civilnog sektora, primenjujući zakonsko ovlašćenje. *Nataša Govedarica* iz Građanskih inicijativa, je obavestila prisutne da je oko 30 najznačajnijih NVO podnelo Odboru zahtev za poništaj te Odluke, jer ta dva kandidata ne uživaju njihovu podršku. *Petković* je naveo da ne zna za tu inicijativu i da Odbor o tome nije odlučivao. On je obavestio prisutne da je na dnevnom redu tekuće sednice Parlamenta i izbor Programskog odbora Javnog servisa, koji ima 19 članova, od kojih 12 bira RRA, a ostali su članovi iz redova poslanika. U proceduri je i javni poziv za izbor tri člana Saveta RRA kojima mandat ističe sledeće godine, a koje predlaže Skupština Vojvodine (podnela listu sa dva kandidata: Goran Karadžić i Velimir Kostadinov), tradicionalne crkve i verske zajednice (predlažu episkopa jegarskog Porfirija Perića i Vladana Tatalovića), a čeka se na listu kandidata Konferencije Univerziteta, naveo je Petković.

Digitalizacija:

Slobodan Kremenjak je govorio o osnivanju novog preduzeća "Emisiona tehnika i veze", koje je nastalo izdvajanjem emisione opreme i tehnike iz RTSa, naglasivši da bi ovo preduzeće trebalo uskoro da bude registrovano u APRu. Međutim, do faktičkog preuzimanja emisionih objekata još uvek nije došlo. Mediji koji su imali ugovore sa RTSom će morati da zaključuju nove ugovore, za koje se još ne zna da li će morati da se preformulišu, i da li će biti pod povoljnijim uslovima.

Nelegalno emitovanje:

Zoran Mihajlović, predsednik APRESa, je na kraju okruglog stola naglasio da je najveći problem u medijskom sektoru piratsko emitovanje, za koji očigledno ne postoji volja da se reši, pa je potrebno izvršiti pritisak na nadležne da svoj posao rade kako treba. *Slobodan Kremenjak* je podsetio da postoji mogućnost zaplene predajnika u krivičnom postupku, što zahteva spremnost tužilaštva i policije da se angažuju u rešavanju ovog pitanja.

Ovaj okrugli sto je pokazao da u medijskom sektoru postoje mnogi problemi koji predugo traju i ne rešavaju se uopšte ili ne na pravi način, pa se stiče utisak začaranog kruga. Vlast očigledno nije spremna da sama obezbedi povoljnije uslove za razvoj ovog sektora, pa je potrebno da on sam formuliše svoje zahteve i moguće načine za njihovo ostvarivanje. Monitoring i ovakvi skupovi značajno doprinose sazrevanju zajedničkih stavova i predloga medijskog sektora za regulisanje svih važnih medijskih pitanja, ocena je učesnika skupa.